

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ FACTORS OF DEVELOPMENT OF THE E-BUSINESS SYSTEM IN UKRAINE

УДК 004.738:339(477)

<https://doi.org/10.32843/bses.54-40>

Вербівська Л.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Verbivska Lyudmyla

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University

У статті поглиблено теоретичні положення розвитку системи електронного бізнесу через виокремлення та систематизацію основних чинників, які впливають на функціонування такої системи. Зокрема, було сформовано такі групи факторів: політичні, економічні, соціальні, фінансові, інституційні та інституціональні, конкретизовано самі чинники, які віднесені до окреслених груп. Також у статті більше уваги приділено обґрунтуванню ролі інституціональних чинників у розвитку електронного бізнесу, серед яких було виділено формальні та неформальні інституції, існування яких може як стимулювати підприємницьку діяльність у цій сфері, так і стримувати. Також визначено, що, враховуючи макросистемний характер електронного бізнесу як цілісного об'єкта дослідження, його розвиток залежить від значної кількості не лише національних, але і глобальних факторів, які формуються в межах світової економіки.
Ключові слова: бізнес, електронний бізнес, підприємницька діяльність, цифровізація, інформаційні технології.

В статье рассмотрены теоретические положения развития системы электрон-

ного бизнеса посредством выделения и систематизации основных факторов, влияющих на функционирование такой системы. В частности, были сформированы следующие группы таких факторов: политические, экономические, социальные, финансовые, институциональные и институционные, конкретизированы сами факторы, отнесенные к этим группам. Также в статье большее внимание уделено обоснованию роли институциональных факторов в развитии электронного бизнеса, среди которых были выделены формальные и неформальные институции, существование которых может как стимулировать предпринимательскую деятельность в данной сфере, так и сдерживать ее. Также определено, что, учитывая макросистемный характер электронного бизнеса как целостного объекта исследования, его развитие зависит от большого количества не только национальных, но и глобальных факторов, формируемых в рамках мировой экономики.

Ключевые слова: Бизнес, электронный бизнес, предпринимательская деятельность, цифровизация, информационные технологии.

The development of e-business is already an integral part of development of the national economy and its individual industries. Today, e-business plays an important role in the development of the entrepreneurial activity, especially in the functioning of small and medium enterprises. This confirms the importance of new research in the development of this type of business. Within the article, theoretical provisions of the development of the e-business system through the isolation and systematization of the main factors that affect the functioning of such a system are studied. Given the complex nature of the outlined type of business, some areas of the entrepreneurial activity that use only information and communication technologies for their own development, it is established that their development can be influenced by a significant number of factors. Accordingly, the following groups of factors were formed: political, economic, social, financial, institution and institutional; the factors themselves were specified, which are attributed to the outlined groups. It is substantiated that the global nature of the e-business system makes it significantly sensitive to different influences of the factors that may occur in different countries and on different continents. In fact, it can be argued that the e-business system has contributed and today deepens the globalization of the world economy, reduces barriers to the sale of goods, products and services. E-business has in fact made the interaction between different types of economic entities transnational, which was previously characteristic only of big corporations and global financial institutions. Within the article, the focus is on the substantiation of the role of institutional factors in the development of e-business. Given the innovative nature of e-business, it has been established that formal and informal institutions play an important role in its development within individual countries. Such institutions are formed in society and have the ability to accelerate or slow down the development of various economic systems, including those types of business activities in which operations are based solely on the use of information and communication technologies.

Key words: business, e-business, business, digitalization, information technology.

Постановка проблеми. Розвиток електронного бізнесу є вже невід'ємною складовою розбудови національного господарства та окремих його галузей. Наприклад, сфера торгівлі, фінансових послуг на сьогодні вже не уявляється без використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Значний потенціал таких технологій для використання в економічній сфері сприяв поступовому їх проникненню фактично вже в усі сфери господарських відносин. Сьогодні електронний бізнес відіграє важливу роль у розвитку підприємницької діяльності, особливо у функціонування малих та середніх підприємств. Окреслене підтверджує важливість проведення нових досліджень у сфері розвитку цього виду бізнесу з метою поглиблення теоретичних та прикладних положень його ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку електронного бізнесу на

сьогодні досліджують такі науковці: Д. Євтушенко, Р. Тополевський, А. Дзюбіна, В. Страхарчук, А. Страхарчук, Н. Голіонко, О. Вільхівська, Д. Пілевич, Л. Чорна, О. Бородавченко, К. Копець, М. Попова, Н. Малініна, С. Маловичко, О. Хижняк, В. Марченко, Д. Галай, І. Ситник, А. Мельниченко, Н. Єремєєва, О. Зозульов, А. Жаворонок, М. Дубина, С. Шкарлет, К. Шапошников та ін.

Зокрема, Д. Євтушенко у своєму дослідженні акцентує увагу на конкретизації сутності електронного бізнесу, його відмінних рисах від електронної комерції, інтернет-торгівлі [1]. Подібні дослідження також проводилися в роботах Д. Пілевича [2], С. Маловичко [3], Р. Тополевського [4]. Вивченню окремих напрямів електронного бізнесу присвячені наукові роботи В. Страхарчука, А. Страхарчука [5], А. Дзюбіної, К. Копець, Г. Дзюбіної [6], В. Марченка, Д. Галай [7], О. Вільхівської [8], І. Ситника, А. Мельниченка [9]. Особливості

розвитку електронного бізнесу в окремих галузях економіки досліджували Л. Чорна, О. Бородавченко, Н. Чорна [10], Н. Єремеєва, О. Зозульов [11]. Дослідження особливостей розвитку електронного бізнесу в умовах становлення інформаційної та сьогодні цифрової економіки розглядалися в роботах М. Дубини [12; 13], А. Жаворонка [14; 15], С. Шкарлета [16]. Проблеми та перспективи розвитку цього виду бізнесу в Україні розглядали Н. Голіонко [17], М. Попова [18], Н. Малініна [19], О. Хижняк [20] та ін.

Проте в переважній більшості наукових праць досить фрагментарно та несистематично проводяться дослідження чинників, які впливають на розвиток електронного бізнесу, особливо враховуючи досить швидкі зміни, які відбуваються сьогодні у сфері здійснення підприємницької діяльності на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Постановка завдання. Основною метою статті є визначення та систематизація чинників, які впливають на розвиток електронного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Електронний бізнес як важливий елемент розвитку різних сфер і галузей національної економіки на сьогодні також важливу роль відіграє в розвитку інноваційних технологій у сфері інформатизації, цифровізації господарських відносин. Це пов'язано з тим, що і за своєю природою цей бізнес полягає в розвитку підприємницької діяльності виключно на основі використання зазначених технологій.

У науковій літературі нині трапляються різні підходи науковців до розгляду сутності електронного бізнесу. Однак більшість учених розглядають цей вид бізнесу аналогічно наведеному вище підходу, тобто в досить широкому розумінні. Такий підхід значно ускладнює конкретизацію видів господарської діяльності, які доцільно відносити до електронного бізнесу, або не варто. Відповідно й розробка та поглиблення нових теоретичних положень розвитку електронного бізнесу є складним завданням, враховуючи кількість різних видів підприємницької діяльності, які сьогодні можливо віднести до цієї сфери бізнесу.

Розглянемо основні чинники, які сьогодні здійснюють найбільший вплив як на функціонування електронного бізнесу, так і на його подальший розвиток. Їх перелік представлений на рис. 1. Електронний бізнес як вид підприємницької діяльності зароджувався в межах економіки України поступово й досить часто розвивався стихійно без існування будь-якого інституційного забезпечення. Проте з часом у результаті активного розвитку, вже почалось формування відповідного законодавства в цьому напрямі. Найбільша увага органів державної влади завжди була спрямована на регулювання ринків електронних фінансових

послуг, враховуючи їхню важливість для стабільності фінансової системи країни.

Одним із перших у сфері електронного бізнесу було прийнято Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [24]. Значно пізніше вже були прийняті такі законодавчі акти, як Закон України «Про електронну комерцію» [25], Закон України «Про електронні довірчі послуги» [26] та ін.

Отже, враховуючи складну сутність електронного бізнесу та наявність окремих напрямків підприємницької діяльності, які використовують інформаційно-комунікаційні технології для власного розвитку, на розвиток такого бізнесу одночасно може впливати значна кількість чинників, які можуть бути як системними, так і притаманними лише окремим напрямкам. Саме тому електронний бізнес як загалом велика, макроекономічна система за своїми властивостями та природою насамперед зазнають впливу чинників національного, глобального характеру. Наприклад, фактори регіональної, територіальної дії є менш важливими, оскільки однією з переваг даного виду бізнесу є можливість створення трансграничних зв'язків між економічними суб'єктами різних типів, включаючи малі підприємства. Однак на національному рівні це зробити складніше, враховуючи необхідність реєстрації бізнесу, попри його перебування виключно в мережі Інтернет.

Проте глобальність системи електронного бізнесу робить її значно чутливою до впливів різних чинників, які можуть виникати в різних країнах і на різних континентах. Фактично система електронного бізнесу сприяла і сьогодні поглиблює глобалізацію світової економіки, забезпечує зменшення перешкод для продажу товарів, продукції, надання послуг. Електронний бізнес зробив взаємодію між різними типами економічних суб'єктів транснаціональною, що раніше було притаманно лише великим корпораціям та світовим фінансовим установам.

Також, крім традиційних факторів, які впливають на розвиток електронного бізнесу, важливою складовою забезпечення його розвитку в країнах різного рівня економічного розвитку є якість сформованої інституціональної системи – системи формальних і неформальних інституцій, які сформувалися в суспільстві. Важливу роль у цій системі відіграють саме неформальні чинники, а саме: національна ментальність, фінансова грамотність, інформаційна грамотність, передусім рівень довіри в суспільстві між громадянами, органами державної влади та підприємцями. Окреслені неявні чинники саме в розвитку електронного бізнесу відіграють одну з ключових ролей, оскільки забезпечити їхній позитивний вплив складно, для цього необхідно тривалий час формування в суспільстві відповідних інституцій. Також це пов'язано

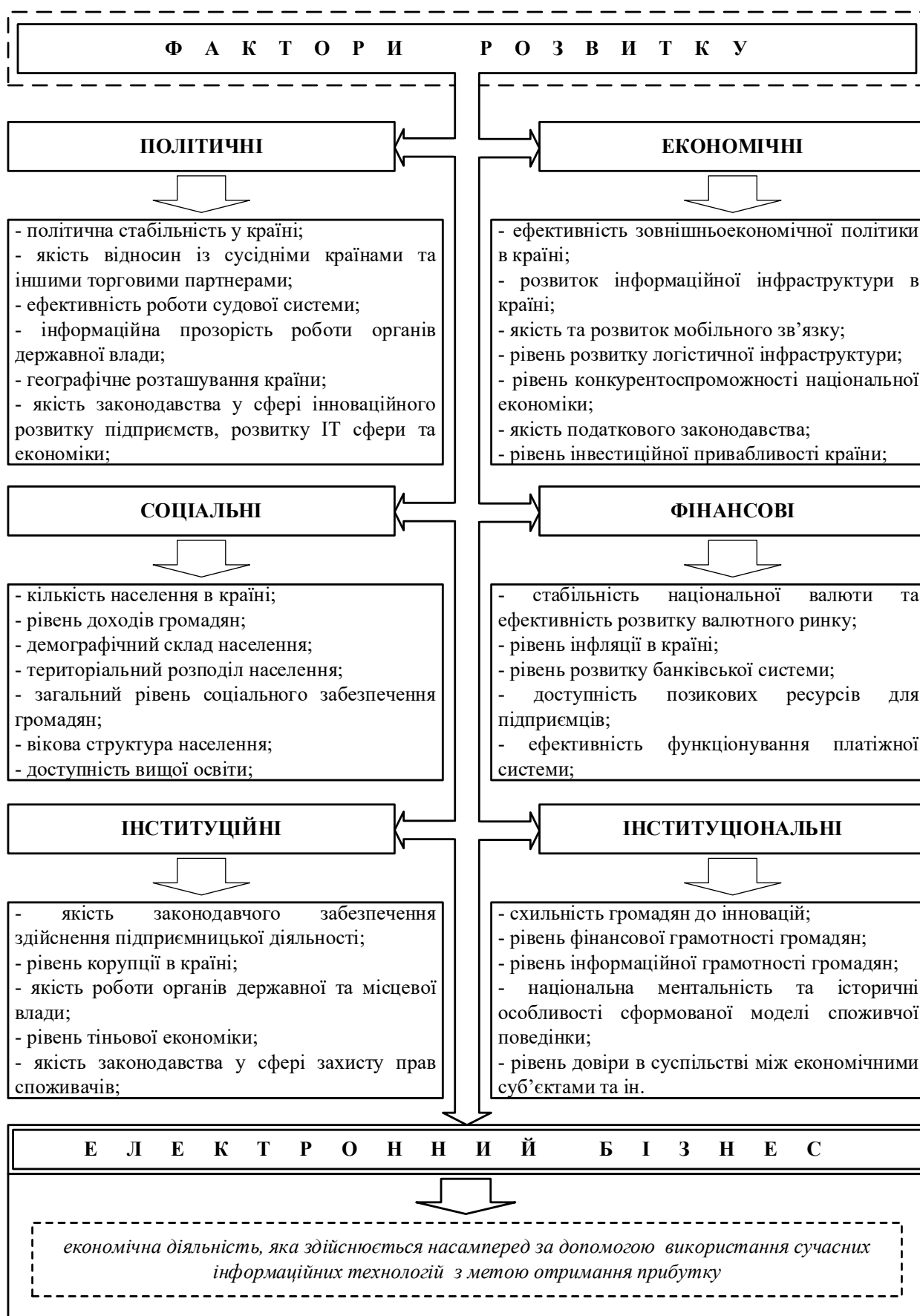

Рис. 1. Чинники розвитку електронного бізнесу в Україні

Джерело: складено авторкою з урахуванням [21; 22; 23]

з тим, що електронний бізнес це нова сфера, нові напрями підприємницької діяльності, нові способи їх реалізації. Відповідно, участь у такому бізнесі вимагає нових знань, підходів, компетентностей як від споживачів, так і від надавачів відповідних послуг, покупців і продавців товарів та іншої продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у статті проведено дослідження чинників, які впливають на розвиток електронного бізнесу, зокрема конкретизовано базові групи таких факторів. Встановлено, що електронний бізнес сьогодні відіграє важливу роль у розвитку не лише національних економік, а насамперед світової економіки, що зумовлює важливість саме позитивного впливу глобальних чинників на розвиток підприємницької діяльності у цій сфері. Враховуючи інноваційний характер електронного бізнесу, встановлено, що в межах окремих країн вагому роль у його розвитку відіграють формальні на неформальні інституції, які формуються в суспільстві й мають здатність прискорювати або гальмувати розвиток різних економічних систем, включаючи ті види підприємницької діяльності, у межах яких операційна діяльність будується на використанні виключно інформаційно-комунікаційних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, інтернет-торгівля: сутність та взаємозв'язок понять. *Бізнес Інформ*. 2014. № 8. С. 184–188.
2. Пілевич Д. С. Теоретичне підґрунтя розвитку електронного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 5. С. 67–72.
3. Маловичко С. В. До питання про дефініцію електронного бізнесу. *Економіка та держава*. 2016. № 2. С. 33–37.
4. Тополевський Р. Б., Дзюбіна А. В., Дзюбіна К. О. Правові засади ведення електронного бізнесу в Україні у контексті юридичної футурології. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 44–47.
5. Страхарчук В., Страхарчук А. Концептуальні засади електронного банківського бізнесу. *Молодь і ринок*. 2012. № 4(87). С. 59–64.
6. Дзюбіна А. В., Коpecь К. О., Дзюбіна Г. Р. Диференціація основних складових електронного бізнесу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Проблеми економіки та управління*. 2018. № 897. Вип. 2. С. 16–19. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/dec/15203/visnyk2018-16-19.pdf>.
7. Марченко В. М., Галай Д. С. Структура електронного бізнесу. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 5(05). С. 116–119.
8. Вільхівська О. В. Удосконалення положень інноваційного розвитку підприємств на основі технологій електронного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 273–277.
9. Ситник І. П., Мельниченко А. І. Системи електронного документообігу в електронному бізнесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 4. С. 174–178.
10. Чорна Л. О., Бородавченко О. В., Чорна Н. О. Інтеграційна система електронного бізнесу для підприємств харчової промисловості. *Економіка АПК*. 2010. № 22. С. 27–30.
11. Єремєєва Н. С., Зозульов О. В. Особливості електронного бізнесу на ринку ветеринарних препаратів. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2017. № 14. С. 299–306.
12. Дубина М. В., Тарасенко А. В., Тарасенко О. О. Науково-концептуальні положення функціонування системи електронних фінансових послуг в Україні. *Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень* : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ, 2018. С. 276–294.
13. Дубина М. В., Козляниченко О. М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3(19). С. 21–32. DOI: 10.25140/2411-5215-2019-3(19)-21-32
14. Жаворонок А. В., Федішин М. П., Ковальчук Н. О. Трансформація банківських продуктів і послуг у сучасних умовах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2(18). С. 202–215. DOI: [http://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-2\(18\)-202-215](http://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-2(18)-202-215)
15. Дубина М. В., Жаворонок А. В., Марич М. Г. Сучасний розвиток VIP-банкінгу в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 36. С. 385–392. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure36-60>
16. Шарлет С. М., Дубина М. В. Світові тенденції розвитку InsurTech на ринку фінансових послуг. *Стратегічні засади розвитку національного господарства в умовах нестаціонарної економіки* : колективна монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2019. С. 85–95.
17. Голіонко Н. Г. Проблеми і перспективи розвитку електронного бізнесу на вітчизняних підприємствах. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 1. Т. 2. С. 335–339.
18. Попова М. І. Електронний бізнес в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки* : зб. наук. пр. 2004. Вип. 6. С. 349–351.
19. Малініна Н. М. Оподаткування електронного бізнесу в Україні: сучасні реалії та перспективи. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 71(49). С. 152–155.
20. Хижняк О. С. Недоліки електронного бізнесу в Україні і шляхи їх усунення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 16. Ч. 1. С. 90–94.
21. Дубина М. В. Наукові підходи до визначення сутності неформальних чинників. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 2(10). С. 22–28.
22. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.

23. Дубина М. В., Жаворонок А. В., Фецишин М. П. Формування інституційного середовища розвитку криптовалют в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 17(2019). С. 80–85. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-13)

24. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>

25. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

26. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

REFERENCES:

1. Yevtushenko D.D. (2014) Elektronnyi biznes, elektronna komertsii, internet-torhivlia: sutnist ta vzaiemozviazok poniat [E-business, e-commerce, Internet-business: the essence and relationship of concepts]. *Biznes Inform*, no. 8, pp. 184–188.

2. Pilevych D.S. (2019) Teoretychne pidgruntia rozvytku elektronnoho biznesu [Theoretical basis for the e-business development]. *Biznes Inform*, no. 5, pp. 67–72.

3. Malovychko S.V. (2016) Do pytannia pro definitsiiu elektronnoho biznesu [On the definition of e-business]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 2, pp. 33–37.

4. Topolevskiy R.B., Dziubina A.V., Dziubina K.O. (2017) Pravovi zasady vedennia elektronnoho biznesu v Ukraini u konteksti yurydychnoi futurolohii [Legal principles of e-business in Ukraine in the context of legal futurology]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 2, pp. 44–47.

5. Strakharchuk V., Strakharchuk A. (2012) Kontseptualni zasady elektronnoho bankivskoho biznesu [Conceptual principles of e-banking]. *Molod i rynek*, no. 4(87), pp. 59–64.

6. Dziubina A.V., Kopets K.O., Dziubina H.R. (2018) Dyferentsiatsiia osnovnykh skladovykh elektronnoho biznesu [Differentiation of the main components of e-business]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Serii: *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 897, is. 2, pp. 16–19. Available at: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/dec/15203/visnyk2018-16-19.pdf>

7. Marchenko V.M., Halai D.S. (2016) Struktura elektronnoho biznesu [The structure of e-business]. *Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 5(05), pp. 116–119.

8. Vilkhivska O.V. (2018) Udoskonalennia polozhen innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv na osnovi tekhnolohii elektronnoho biznesu [Improving the provisions of innovative development of enterprises based on the e-business technologies]. *Biznes Inform*, no. 2, pp. 273–277.

9. Sytnyk I.P., Melnychenko A.I. (2015) Systemy elektronnoho dokumentoobihu v elektronnomu biznesi [Systems of e-document management in e-business]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 4, pp. 174–178.

10. Chorna L.O., Borodavchenko O.V., Chorna N.O. (2010) Intehratsiina systema elektronnoho biznesu

dlia pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Integration system of e-business for food industry enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 22, pp. 27–30.

11. Yeremeieva N.S., Zozulov O.V. (2017) Osoblyvosti elektronnoho biznesu na rynku veterynarykh preparativ [Features of e-business in the veterinary drugs market]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, no. 14, pp. 299–306.

12. Dubyna M.V., Tarasenko A.V., Tarasenko O.O. (2018) Naukovo-kontseptualni polozhennia funktsionuvannia systemy elektronnykh finansovykh posluh v Ukraini [Scientific and conceptual provisions of the system functioning of e-financial services in Ukraine] / V. P. Ilchuk (ed.). *Determinanty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zrushen [Determinants of socio-economic development of Ukraine in terms of transformational changes]*. Chernihiv: ChNTU, pp. 276–294. (in Ukrainian)

13. Dubyna M.V., Kozlianchenko O.M. (2019) Kontseptualni aspekty doslidzhennia sutnosti didzhytalizatsii ta yii roli v rozvytku suchasnoho suspilstva [Conceptual aspects of the study of the essence of digitalization and its role in the development of modern society]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3(19), pp. 21–32. DOI: 10.25140/2411-5215-2019-3(19)-21-32

14. Zhavoronok A.V., Fedyshyn M.P., Kovalchuk N.O. (2019) Transformatsiia bankivskykh produktiv i posluh u suchasnykh umovakh [Transformation of banking products and services in modern conditions]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 2(18), pp. 202–215. DOI: [http://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-2\(18\)-202-215](http://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-2(18)-202-215)

15. Dubyna M.V., Zhavoronok A.V., Marych M.H. (2019) Suchasnyi rozvytok VIP-bankinhu v Ukraini [Modern development of VIP-banking in Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, no. 36, pp. 385–392. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct36-60>

16. Shkarlet S.M., Dubyna M.V. (2019) Svitovi tendentsii rozvytku InsurTech na rynku finansovykh posluh [Global trends in InsurTech in the financial services market]. *Stratehichni zasady rozvytku natsionalnoho hospodarstva v umovakh nestatsionarnoi ekonomiky* [Strategic principles of the national economy development in a non-stationary economy]. Chernihiv: ChNTU, pp. 85–95. (in Ukrainian)

17. Holionko N.H. (2013) Problemy i perspektyvy rozvytku elektronnoho biznesu na vitchyznianskykh pidpriemstvakh [Problems and prospects of the e-business development at domestic enterprises]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, vol. 1, no. 2, pp. 335–339.

18. Popova M.I. (2004) Elektronnyi biznes v Ukraini [E-business in Ukraine]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 6, pp. 349–351.

19. Malinina N.M. (2016) Opodatkovannia elektronnoho biznesu v Ukraini: suchasni realiiakh ta perspektyvy [Taxation of e-business in Ukraine: current realities and prospects]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova*, vol. 21, is. 71(49), pp. 152–155.

20. Khyzhniak O.S. (2016) Nedoliky elektronnoho biznesu v Ukraini i shliakhy yikh usunenennia [Disadvantages of e-business in Ukraine and ways to eliminate them]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, is. 16, no. 1, pp. 90–94.

21. Dubyna M.V. (2017) Naukovi pidkhody do vyznachennia sutnosti neformalnykh chynnykiv [Scientific approaches to determining the nature of informal factors]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 2(10), pp. 22–28.

22. Dubyna M.V. (2018) Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi formuvannia instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka [The mechanism of development of the financial services market on the basis of the formation of institute of trust: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU. (in Ukrainian)

23. Dubyna M.V., Zhavoronok A.V., Fedyshyn M.P. (2019) Formuvannia instytutsiinoho seredovyshcha rozvytku kryptovaliut v Ukraini [Formation of the institutional

environment for the development of cryptocurrencies in Ukraine]. *Modern Economics*, no. 17(2019), pp. 80–85. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-13)

24. Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukraini: Zakon Ukrainy (2001) [On Payment Systems and Funds Transfer in Ukraine: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>

25. Pro elektronnu komertsiiu: Zakon Ukrainy (2015) [On Electronic Commerce: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

26. Pro elektronni dovirchi posluhy: Zakon Ukrainy (2017) [On the services of e-trust: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>